

SINIF ORTAMINDA ZOR DAVRANIŞLAR

İDİL REHBERLİK VE ARAŞTIRMA MERKEZİ ÖĞRETMEN BÜLTENİ

SINIF ORTAMINDA ZOR DAVRANIŞLAR

Ali arkadaşına vurdu. Sibel annesinden ayrılmak istemiyor. Mert yine Can'ın resmini karaladı. Derya bugün çekingen davranıyor, bir derdi mi var? ...

Tüm bunlar size tanıdık geliyor mu?

Bunları bazı başlıklar altında toplarsak:

Saldırgan olarak tanımlanabilecek davranışlar: itmek, ısırarak, başkalarına oyuncak fırlatmak, vurmak

Düzen bozucu davranışlar: sebepsiz yere bağırarak, sınıfı haber vermeden terk etmek, sınıf içinde amaçsızca koşmak, öğretmeni dinlememek, arkadaşlarını söz ya da hareketlerle rahatsız etmek, grup zamanını bölmek

Çevreye zarar verici davranışlar: sınıf malzemelerini kötü kullanmak, oyuncakları kırmak, başkalarının faaliyetlerini bozmak, yırtmak, vs.

Sosyal davranışlar: faaliyetlere katılmada direnç göstermek, arkadaşlarıyla alay etmek, isimler takmak, küfür etmek, söz dinlememek, sürekli bir köşede tek başına kalmak, oyuncaklarını paylaşmamak

Duygusal ve bağımlı davranışlar: ağlama, aileden ayrılamama, parmak emme, altına kaçırma, mızızlanma vs.

Bu bölümde olumsuz olarak nitelendirdiğimiz bu davranışların sebeplerini ve onlarla baş edebilme yöntemlerini ele alacağız.

1. Bu Davranışlar Neden Kaynaklanıyor?

Sınıf içinde genel düzeni bozan ve sorun olan davranışların çok farklı sebepleri olabilir.

Mizaç/ Kişilik Özelliği:

Sınıfınızda bulunan bazı çocuklar, diğer çocuklara kıyasla daha gergin ve huysuz bir ruh hali içerisinde olabilir. Bu yönde beliren kişilik özellikleri, bu çocukların daha sık istenmeyen davranışlarda bulunmalarına neden olabilir. Sadece genetik olarak getirilen kişilik özellikleri yanında, içinde yaşanılan çevrenin de davranışlar üzerinde etkisi vardır.

Eğer çocukların gösterdiği olumsuz davranışların ne ölçüde kişilik özelliklerinden kaynaklandığını bilebilirsanız, bu özelliği kabul edilebilir bir şekilde davranışlarına yansıtmasına yardımcı olabilirsiniz. Örneğin, yeni durum ve olaylara kolay uyum sağlayamayan, içine kapanık bir çocuğa gün içinde yapacağınız değişiklikleri önceden haber vermeniz, onun grup aktivitelerine katılımını arttıracaktır.

Çocukların Gelişim Seviyelerine Uygun Olmayan Beklentiler:

Eğer eğitimci olarak ilgilendiğimiz çocukların yaşlarına ve gelişim düzeylerine uygun olmayan beklentiler içine girersek, çocukların bazı davranışlarını olumsuz olarak yorumlayabiliriz. Örneğin, 3 yaşındaki bir çocuğu tek bir etkinlik üzerinde uzun süre devam etmesini beklemek gerçekçi değildir. Bu yaştaki bir çocuk çevresini tanımak, keşfetmek için farklı uyaranlara ihtiyaç duyar ve hareket halinde olmak ister. Bu nedenle eğitimci olarak çocukların gelişim özelliklerini bilmeniz ve ona göre beklentiler oluşturmanız çok önemlidir. Bazen sınıf ortamında sorun olarak tanımlanan bazı davranışların çocukların içinde bulunduğu gelişim dönemi özelliklerinden kaynaklandığı ortaya çıkabilir.

Çocuk Yetiştirme Yöntemlerinin Etkisi:

Sınıf ortamında görülen birçok olumsuz davranışın kökeninde çocuk yetiştirme yöntemlerinin etkisi olduğu söylenebilir. Bütün çocuklar yakın çevrelerinden ilgi ve sevgi görmek isterler. Ancak evde çocuğun ebeveynleriyle olumlu bir sosyal iletişimi yok ise, ilgi çekmek için istenmeyen davranışlar sergileyebilir. Bu şekilde bir amaca hizmet eden bu davranışlar kalıcı hale gelmeye ve her ortamda gösterilmeye başlanabilir.

Çocukların ihtiyaç duyduğu ilgiyi ve dikkati başka şekilde de çekebileceğini göstererek bu davranışların azalmasına ve uzun vadede ortadan kalkmasına yardımcı olabilirsiniz.

Örneğin, çocuğun olumlu bir davranışını gördüğünüz zaman (arkadaşından kalemi çekmek yerine isteyerek aldığını gördüğünüzde) takdir ederseniz, çocuğun bu davranışı tekrarlama olasılığını arttırmış olursunuz. Çünkü bu davranış sayesinde sizin dikkatini çekmiş ve övgünüzü almıştır.

Çocuklara her yerin ayrı kuralları olabileceğini hatırlatın. Bazen aile ve okul ortamında farklı uygulamalar olabilir. Örneğin, çocuğun evde kardeşine vurması kabul edilebilir, ama sınıfta arkadaşına vurması kabul edilemez. Bu tür farklılıklarda, evde bu davranışın kabul edilebileceğini ama okulda kabul edilemez olduğunu çocuğa açıklayarak iki ortam arasındaki farkı anlamasına yardımcı olabilirsiniz.

KURAL KOYARKEN

Kuralları belirlerken, çocukların güvenliğini sağlayan, yaralanmalarını ve başkalarını yaralamalarını önleyici, anlaşılır ve mantıklı kurallar koymak gereklidir. Çocuklar kuralları unutabilir ya da değiştirmek için çeşitli denemelerde bulunabilirler. Bu nedenle kurallar aynı yöntemle (anlaşılır, açıklamalı, sonucunu gösterecek şekilde) çocuklara sıkça tekrarlanmalıdır.

Örneğin: Sınıfınızda masanın ya da dolapların üstüne çıkıp atlamamak gibi bir kuralınız varsa; ilk önce bu kuralı çocuklara açıklayın. "Çocuklar sınıfımızda bulunan masa ve dolaplara bakar mısınız? Masa ve dolap, diğer eşyalarımıza göre alçak mı, yüksek mi? Peki bu eşyalarımızın üstüne çıkmak ve oralardan atlamak doğru bir davranış mı? Peki neden doğru değil? Çıkarsak ve atlarsak ne olabilir? O zaman ne yapmamalıyız? Hep birlikte bu kuralın resmini yapalım ve duvara asalım mı?" gibi sorular ile kuralın açıklamasını yapar ve çocukların bu kuralı düşünmesini sağlarsanız, bu kuralı içselleştirmelerine yani kendiliğinden uygulamasına yardımcı olursunuz. Bir başka örnek el yıkamaya giderken sıra olmak ve sıranın başına sorumlu çocuğun geçeceğini bilmek olabilir. Bu çocuklar arasında çatışmayı önleyebilir.

Eğitimcinin Tutum ve Davranışlarının Etkisi:

Tutumlar: Eğitimcinin sınıf içinde çocuklara karşı sergilediği tutumların önemi büyüktür. Eğer eğitimci sınıf içinde baskıcı bir tutum sergiliyor, sınıf içinde tüm kararları çocukların fikrini almadan eğitimci veriyorsa çocukların kendine güvenleri olumsuz yönde etkilenebilir. Çocukları korkutarak ve üzerinde güç kullanarak terbiye etmeye çalışmak çocukların ileriki hayatlarında tamiri mümkün olmayan yaralar açabilir. Bu şekilde terbiye edilen çocuklar kendilerini önemsiz hissedebilir, fikirlerinin değersiz olduğunu düşünebilir. Baskıcı tutum dışında eğitimci sınıf içinde tavizkar bir tutum da sergiliyor olabilir. Yani kuralların olmadığı ya da kuralların olup da tutarlı olarak uygulanmadığı, sınırların net bir şekilde çizilmediği sınıf ortamları örnek olarak düşünülebilir. Sınıf içinde her şeye izin verilmesi, kuralların net oluşturulmaması, çocukların sınırlarını öğrenememesine neden olur ki bu durum çocukların sosyal ve akademik başarılarını olumsuz yönde etkiler. Çocukların gelişimini olumlu yönde etkileyen bir tutum olarak bilinen destekleyici tutum sınıf içinde çocukların ihtiyaç duyduğu güven ve huzur ortamının oluşmasında etkilidir. Destekleyici tutum eğitimcinin çocuklar karşısında güç kullanmadığı ya da taviz vermeden çocuklarla sağlıklı iletişim kurmasına destek veren bir yaklaşımdır. Böyle bir ortamda çocuklar kendini rahatça ifade ettikleri için mutludur, dinlendikleri için kendilerini değerli hissederler, keşfetmek ve yeni şeyler denemek için istek duyarlar. Çocukların sınıf ortamında kendilerini mutlu ve güvende hissetmeleri öğrenmelerini desteklediğinden oldukça önemlidir.

Tüm bu sayılan nedenler dışında da bir çocuk sınıf içinde düzeni bozan davranışlarda bulunabilir. Bu nedenle eğitimcinin iyi bir gözlemci olması, çocuğun olumsuz bir davranış göstermeden önce ve sonrasında neler yaşandığını gözlemlemelidir. Eğer eğitimci sorun olan davranışa yol açan nedenleri ve durumları tespit edebilirse davranışla başa çıkması o denli kolay olacaktır.

Eğitimci olumsuz davranışı azaltma ve sonlandırmada aile ve rehberlik servisiyle işbirliğinde hareket etmeli, gerekirse farklı uzmanlık alanlarında olan kişilerden (psikolog,psikiyatrist, nörolog, vb.) yardım almalıdır.

2. Nasıl Başa Çıkılacak?

Davranışın Nedenini Anlamaya Çalışmak:

Kötü ve yaramaz çocuk yoktur. Zaman zaman özellikle şartların zorlu olduğu durumlarda (sınıf mekanın küçük olması, çocuk sayısının fazla olması vb.), bu şekilde düşünebilmek zor olabilir. Ancak bir çocuk istenmeyen bir davranışta bulunduğunda, bu davranışı neden yaptığını anlamaya çalışmak onunla ilgili ön yargıları ve genelleme yapmanızı engelleyecektir. Amacı dikkat çekmek mi, mesaj vermek mi, bir şeye ulaşmak mı, sağlık sorunu mu var, evden bir sorunla ya da aç mı geldi gibi olası nedenleri düşünerek bir tespit yapmak gereklidir.

Bu durumların tespitinde aile ve okul arasında işbirliğinin sağlanması önemlidir. Olası nedenler bulunduktan sonra, çocuğun olumsuz davranışı karşısında ne yapılacağına, hangi yollardan engellenebileceğine karar verilmesi ve ailenin de bu sürece dahil edilmesi gereklidir.

Teşvik ve Takdir:

İstenen davranışın tekrarlanmasını sağlayan en etkili yöntemlerden biridir. Yetişkinler çocukların yaptığı olumlu davranışlardan çok, olumsuz davranışları görme ve engelleme eğilimindedir. Ya da olumlu davranış görseler bile olumsuz davranış kadar dikkatlerini çekmeyebilir. Ancak çocuğun yaptığı olumlu davranış fark edilir ve anında takdir edilirse, çocukta bu davranışı tekrar yapma isteği oluşur.

Örnek: Eğitimci büyük grup zamanında hazırladığı bir konuyu anlatırken Ali sürekli sandalyesiyle oynuyor. Ali sandalyesiyle oynayarak hem arkadaşlarının dikkatini dağıtıyor, hem de eğitimcinin anlattıklarını dinlemiyor. Eğitimci Ali'nin hareket ihtiyacı olabileceğini düşünerek, küçük bir yer değişikliği yapıyor. Bu değişiklik bir süre için Ali'yi durduruyor. Başka bir faaliyette Ali'nin sandalyesinde düzgün bir şekilde oturduğunu gören eğitimci sessiz bir şekilde eğilerek, Ali'nin kulağına "afetin çok düzgün oturuyorsun" diyerek gülümser ve omzuna dokunur. Böylece eğitimci Ali'nin ihtiyacı olan ilgiyi ona olumlu bir şekilde hissettirmiş ve takdir ile hangi davranışın doğru olduğunu belirtmiş ve teşvik etmiştir.

Görmezden Gelme/ İlgilenmeme:

Sınıf içerisinde fiziksel bir zarara sebep olmayacak olumsuz davranışların bazı zamanlarda göz ardı edilmesi uygun olabilir. Çocuk sürekli eğitmeninin dikkatini dağıtacak ve arkadaşlarını rahatsız edecek bir davranış yapıyorsa ve bunu sadece dikkat çekmek için yapıyorsa, görmezden gelmek, ilgilenmemek çocuğu davranışı yapmaktan vazgeçirebilir. Tabii ki olumsuz davranış yapıldığında tamamen görmezlikten gelmek kolay değildir, ama gereklidir. Kaşların çatılması, gözlerin açılması, dudakların hareketi çocuklar tarafından hemen algılanır. Bunların yapılması çocuğun davranışını arttırmasına sebep olur çünkü dikkat çektiğini fark eder. Böylece yöntemin etkisi azalmış olur.

Bu yöntemin etkili olması için, görmezlikten gelinen davranışın yerini olumlu bir davranışa bıraktığında takdir etmek gerekir.

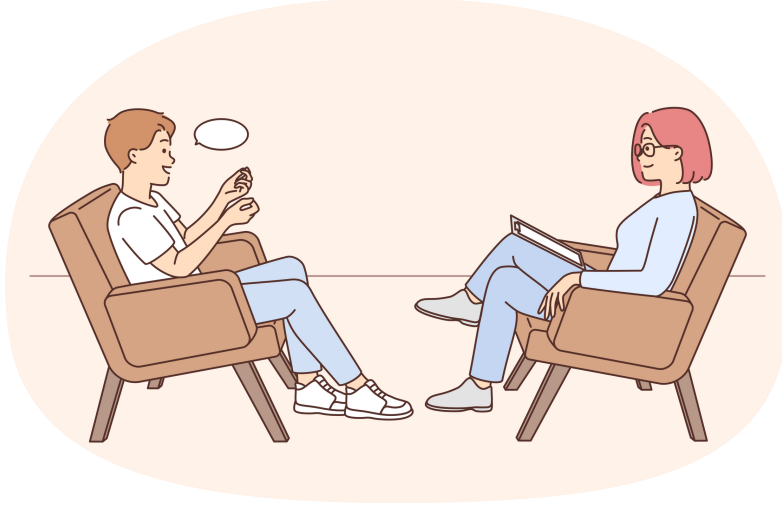
Örneğin: Çocuk sanat faaliyetinde kullandığı boya kalemlerini devamlı başka bir yere koyuyor ve eğitmen bu davranışı göz ardı ediyor. Aynı çocuk bir sefer kalemleri yerine koyuyorsa eğitmen çocuğu anında takdir etmelidir. Bu durumda eğitmen çocuğa "ben o yanlış davranışını göz ardı ettim ancak senden beklediğim doğru davranış budur" mesajını vermiş olur.

Görmezden gelme, çocuk başkalarının canını acıttığı veya kendi canını acıttığı durumlarda, güvenliği tehdit eden durumlarda kullanılmamalıdır.

Karşılıklı Konuşma:

Genelde çocuklar 5-6 yaşlarında eğitimcileri ile problemlerini çözmeye istekli olurlar. Eğitimci olumsuz davranışı gördükten sonra, bu davranışı yapan çocuğa konuşma teklifi götürebilir. Bu teklifi yaparken, önce çocuğun yaptığı olumsuz davranışı tanımlar. Daha sonra bu olumsuz davranış karşısında kendi duygu ve düşüncesini belirtir ve konuşmak istediğini söyler. Örneğin; Ayşe'cim bahçe zamanında halka oyunu oynadığımız zaman, halkadan çıkıp sürekli uzaklaşıyorsun. Ben bahçe zamanında halka oyunu oynadığımız zamanlar senin bunu yapmandan rahatsız oluyorum. Çünkü oyunumuz bozuluyor ve herkesin dikkati dağılıyor. Bunu neden yaptığını merak ediyorum. İstersen seninle bu konuyu konuşalım, ne dersin?" gibi.

Konuşmak için sessiz bir yer bulmak gereklidir. Konuşarak çocuğun sebeplerini anlamaya çalışmalı ve bu olumsuz davranışını değiştirmesi için farklı çözüm yolları bulmasına yardımcı olunmalıdır. Ayrıca çocuğu daha iyi anladıkça, çocuğun duygularını daha kabul edilebilir yollardan ifade etmesine destek olmak için sınıf içinde ve dışında gerekli düzenlemeler yapılabilir.

İDİL RAM
Telefon: 04865513323
E-Posta: idilram@gmail.com
<https://idilram.meb.k12.tr/>
Adres: YENİ MAH. 131 SK. NO 1
İDİL / ŞIRNAK